

FÖRFATTARFÖRBUNDET OM SKATT OCH SOCIAL TRYGGHET FÖR FÖRFATTARE OCH LITTERÄRA ÖVERSÄTTARE

Författarförbundet kräver reella förbättrande åtgärder för att författare och litterära översättare ska kunna försörja sig i sina yrken.

Författarförbundet anser att en utredning bör tillsättas som analyserar konsekvensen av en skattesänkning på upphovsmannaprestationer, men som inte får försämra konstnärers redan idag dåliga åtkomst till trygghetssystemen. Utredningen bör också belysa behovet av och konsekvenserna av att låta skattefria stipendier bli sjukpenning- och pensionsgrundande samt att klarlägga hur stipendier ska behandlas i skatte- och socialförsäkrings-sammanhang.

Författarförbundet anser att det för genomslag av rimliga hänsynstaganden gentemot bl a författare och översättare i den praktiska tillämpningen av regelverken inom skatt- och socialförsäkring krävs tydliga riksdags- och regeringsbeslut som följs upp av specialkompetens hos berörda myndigheters handläggare.

Litterärt yrkesverksammas ekonomiska villkor

Författare och litterära översättare är en yrkesgrupp som ofta har relativt låga inkomster som också kan variera kraftigt från ett år till ett annat. Författarförbundets egen inkomstundersökning från 2004, liksom Konstnärsnämndens kartläggning offentliggjord 2009 visar med tydlighet att författares och litterära översättares ekonomiska villkor är oroväckande låga. De yrkesverksamma författarna och översättarna bidrar till Sveriges litterära kultur med sämre inkomst och inkomstutveckling än övriga kategorier yrkesverksamma. Författarförbundets inkomstundersökning visade att gruppen heltidsförfattare och heltidsöversättare bland medlemmar i förbundet (definierad som författare och översättare som till tre fjärdedelar eller mer är litterärt yrkesverksamma och som är högst 65 år) omfattar ca 700 personer. De har en medianinkomst om 146 500 kr av den litterära yrkesverksamheten; den skönlitterära författarens medianinkomst är 124 100 kr, den facklitterära författarens 90 700 kr, barn- och ungdomsförfattarens 145 100 kr, översättarens 199 600 kr och mångsysslarens 80 000 kr. Cirka två tredjedelar av medlemmarna har olika yrkesverksamheter vid sidan av den litterära, dvs är sk kombinatörer i skatterättslig bemärkelse (ofta med FA-skattsedel).

Författarna och översättarna i skattesystemet respektive trygghetssystemen – ett dilemma

Faktum är att författare och litterära översättare i skatterättslig mening anses bedriva näringsverksamhet oavsett om de har A- eller F-skattsedel. Den som bedriver en varaktig, yrkesmässig verksamhet i vinstsyfte är också i regel redovisningsskyldig för moms.

Författarförbundets bedömning är att något mer än hälften av förbundets medlemmar i dagsläget har enskild firma eller bedriver sin verksamhet i någon form av bolag. Det är tyvärr svårt för dessa yrkeskategorier att i förskott erlägga preliminärskatt med ojämna och oförutsebara inkomster i näringsverksamheten. Det kan vara ett av de skäl som får en del att avstå från att ha F-skattsedel, liksom tron att det blir enklare bokföring med en A-skattsedel. Att inte ha F-skattsedel ställer till problem i både bokförings- som momshänseende. Att ha F-

skattsedel kan däremot vara svårt för den som inte i förväg vare sig kan beräkna förväntad inkomst eller betala preliminärskatt.

Det nuvarande skattesystemet innebär ett dilemma för författare och litterära översättare vars ojämna inkomster från år till år kräver periodiseringsmöjligheter och leder till höga avdragsyrkanden. En låg beskattningsbar inkomst ger lägre skatt – men det ger också per automatik sämre tillgång till trygghetssystemen. Exempelvis kan en författare/översättare få rådet att hålla nere beskattningen genom att yrka höga avdrag som leder till underskott eller nolltaxering. Tyvärr är det många som inte känner till att den som haft inkomster lägre än motsvarande 24 procent av prisbasbeloppet (prisbasbeloppet år 2010 är 42 400 kr) anses oförsäkrad och kan enligt nuvarande regler varken åberopa inkomst eller arbetstid vid ansökan om exempelvis sjukpenning. Det gör att det är svårt för författare och översättare att få full sjukpenning eftersom de sällan kan söka ersättning på basis av inkomsterna från den egna litterära verksamheten.

Anpassade regler

Författare och litterära översättare är fullt skattskyldiga i Sverige med, för deras yrkesförutsättningar, få anpassade beskattningsregler utöver vissa skattefria stipendier och möjlighet att skjuta upp beskattning genom att öppna s k upphovsmannakonto (motsvarande möjlighet finns för alla näringsidkare i och med avsättande av medel i periodiseringsfond).

I 1996 års kulturproposition (prop. Kulturpolitik 1996/97:3) gjorde regeringen bedömningen att statens insatser bör syfta till att anpassa regelverken på alla politikområden så att rimlig hänsyn tas till konstnärernas speciella förhållanden. Arbetsmarknadspolitiska, skattepolitiska och socialpolitiska åtgärder får många gånger oväntade och orättvisa konsekvenser för konstnärer. I KLYS (Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd) yttrande över Anders Forsmans betänkande Konstnärerna och trygghetssystemen (SOU 2003:21) framhöll KLYS dessa slutsatser och yttrade att: *"Det är viktigt att framhålla att de hänsynstaganden som ska göras handlar om att skapa rättvisa mellan konstnärligt yrkesverksamma och andra yrkesgrupper. Konstnärsgруппerna ska jämsställas med och ges samma förutsättningar som andra yrkesgrupper. Det är med andra ord inte fråga om att ge kulturarbetare speciella privilegier eller att tillskapa undantag för dem, utan att avskaffa den diskriminering av konstnärer som faktiskt blir konsekvensen av de regelsystem och tillämpningar som existerar idag."*

De befintliga konstnärspolitiska insatserna är av stor vikt i vårt lilla språkområde. Det finns således skäl att anpassa reglerna till de reella förutsättningar författare och översättare har – de reella förutsättningarna i yrket förändras nämligen inte, arbetet tar lika lång tid och utförs under samma avsättningsmöjligheter. Författarförbundet anser att det bör undersökas om lösningar i andra länder kan vara möjliga att införa i Sverige. I exempelvis Frankrike betraktas fria yrkesutövare som egenföretagare i skattesystemet, men som anställda i socialförsäkringssystemet. I Storbritannien tillämpas ett liknande system för frilansande artister. Och på Irland råder skattebefrielse för upphovsmän . Källa: Cultural policies and trends in Europe (www.culturalpolicies.net).

Författare och översättare i tillämpningen av regelverken

Författarförbundet anser att det i huvudsak är i tillämpningen som problemen uppstår för författare och översättare. En alltför strikt tolkning av reglerna av en handläggare utan erfarenhet av de särskilda förutsättningar som författar- och översättaryrket ofta innebär ger orimliga tolkningsproblem och en mycket tuff och osäker situation för författare och översättare som måste argumentera hårt för sin sak och inte sällan begära omprövning eller överklaga ett beslut.

Det svenska socialförsäkringssystemet är i första hand utformat med tanke på löntagare som arbetar heltid och är fast anställda. Socialförsäkringssystemet måste tekniskt kunna hantera att personer har korta jobb/uppdrag, flera deltidsanställningar samt både är egenföretagare och anställda. Handläggarna på Försäkringskassan måste samarbeta mellan enheterna så att den som är kombinator och har FA-skattsedel inte missgynnas av bristfällig hantering. Många av Författarförbundets medlemmar vittnar dessvärre om en mycket nedlåtande attityd hos Försäkringskassans handläggare som tycks ha svårigheter att förstå att en författare eller översättare kan sakna arbetsförmåga under sjukdom eftersom skrivande av handläggaren uppfattas som en aktivitet som kan utföras när som helst.

Några exempel på tillämpningsproblem:

- beräkning av sjukpenninggrundande inkomst (SGI), dvs. beräkning av den inkomst som avgör vad en försäkrad får i sjukpenning eller föräldrapenning, kan ofta innebära stora problem. Till sjukpenninggrundande inkomster räknas inkomst av anställning och inkomst av näringsverksamhet. Grunden för hur SGI ska beräknas anges i lagen om allmän försäkring. Där framgår att det är den förväntade inkomsten som ska ligga till grund för SGI. Problemet är att författare och litterära översättare mycket sällan kan överblicka förväntade inkomster. Det leder till tolkningsproblem hos Försäkringskassans handläggare som vid en strikt tillämpning av beräkningsregeln konsekvent ger författare och översättare en mycket låg SGI.
- det kan vara svårt för en författare eller översättare att vara deltidssjukskriven med endast till viss del nedsatt arbetsförmåga eftersom Försäkringskassans handläggare ofta har bristande kunskaper i dessa yrkesgruppers förutsättningar och därmed vad arbetsförmåga för en författare/översättare är.
- ofta medges inte avdrag för kostnader för t ex arbetslokal eller resa eftersom handläggare inom Skatteverket inte sällan bedömer dessa kostnader som personliga levnadsomkostnader trots att de är utlagda för intäkternas förvärvande och bibehållande i en författar- eller översättarverksamhet, därför att handläggaren jämför författares och översättares villkor med helt andra yrkeskategoriers förutsättningar.
- fastställande av SGI på basis av medelinkomst (enligt av Riksförsäkringsverket särskilt föreskriven tillämpningsregel (5 § RFFS 1998:12)). Regeln säger att om en egenföretagares inkomster under ett antal år varit lägre än motsvarande inkomster för en anställd i samma yrke kan Försäkringskassan fastställa en medelinkomst som grund för SGI vilket i praktiken innebär ett medeltal över inkomsterna enligt de tre-fem

senaste årens deklARATIONER. Problemet är att många handläggare inte känner till ens de undantag som finns.

- hittills har allvarliga problem förekommit i uppbyggnadsskede, t ex för den som övergått från anställning till egen verksamhet och före det att verksamheten inbringat tillräckliga inkomster drabbats av sjukdom. Författarförbundet har noterat att Socialdepartementet har föreslagit att tidigare fastställd SGI ska kunna tillämpas under en uppbyggnadsfas, men de föreslagna 24 månaderna räcker inte i en författar- eller översättarverksamhet. Författarförbundet anser att en rimlig uppbyggnadsfas för egenföretagande författare och översättare är minst fem år. I denna fas bör inte inräknas tid som den egenföretagande är sjuk eller nyttjar föräldraförsäkringen. Tidsfristen bör kunna förlängas om det finns särskilda skäl.
- som författare eller översättare med firma har du tidigast rätt till sjukpenning från och med sjunde dagens sjukskrivning enligt ett nytt förslag från Socialdepartementet. Det ges en möjlighet att välja upp till 90 dagars karenstid. Det riskerar att leda till att många författare och översättare väljer en lång karenstid för att få ned egenavgifter med påföljd att deras tillgång till trygghetssystemen ytterligare försvåras. Notera att dessa yrkeskategoriers eventuella "vinst" genom nedsättning av egenavgifterna inte räcker till för att lösa den sociala tryggheten genom privata försäkringar – dessa yrkesgrupper har i regel inte möjlighet att expandera sin firma eller öka intäkterna genom att producera mer. Det gäller inte minst pensionen.
- Författarförbundet har välkomnat förslaget att slopa den sk jämförelseinkomsten enligt lagen om allmän försäkring (2 §). Den innebär att egenföretagares inkomst inte fick fastställas till högre belopp än vad som motsvarade skälig avlöning för liknande arbete som anställd. Den ställde till problem för författare och översättare eftersom deras arbetsuppgifter i regel aldrig utförs inom ramen för en anställning och ingen jämförelseinkomst finns att tillgå.

Stipendier

För författare och översättare är stipendier ofta den enda möjligheten att ekonomiskt säkerställa litterära projekt. Att vara fullt ut litterärt yrkesverksam är inte en hobbyverksamhet som utövas på fritiden, kvällar och helger eller nätter. Litterära verk skrivs i regel inte på kort tid av den som inte fått arbetsro. Det är just arbetsro, kontinuitet och trygghet som stipendier kan ge.

Författarförbundet har riktat stark kritik mot att Sverige, om förslaget att omvandla den statliga inkomstgarantin för konstnärer till tidsbegränsade långtidsstipendier på fem till tio år genomförs, blir ett av få västeuropeiska länder som väljer att inte med åtminstone ekonomisk trygghet premiera de konstnärer som under sitt yrkesliv på ett förtjänstfullt sätt bidragit, och fortsätter att bidra, särskilt kvalitativt till det svenska kulturarvet. Snarare borde antalet konstnärer som erhåller inkomstgaranti utökas.

Författarförbundet är i och för sig positivt till införandet av fler stipendier men anser att nya medel till stipendier utöver anslaget för inkomstgarantier borde tillföras istället. Om

förslaget blir verklighet anser emellertid Författarförbundet att regelverket för fördelning av långtidsstipendierna måste tillförsäkra att medlen når de mottagarkategorier som inkomstgarantin var avsedd för, nämligen de yrkesverksamma upphovsmännen och konstnärliga yrkesutövarna, samt att dessa kategorier får tillgång till särskilda pensionslösningar.

Författarförbundet anser att regelverket för fördelning av långtidsstipendier bör ge bidragsgivande myndighet frihet att välja att under flera på varandra följande perioder ge flera långtidsstipendier till en och samma mottagare som uppfyller inkomstgarantins kriterier i syfte att bereda konstnären en reell möjlighet till livslång verksamhet i yrket.

Författarförbundet anser att statliga stipendier inte ska kunna påverka rätten till t ex bostadsbidrag och arbetslöshetsersättning. Det är vidare av yttersta vikt att punktstipendier (stipendier med varaktighet upp till två år) förblir skattefria. Direkt eller indirekt beskattning av stipendier genom indragna ersättningar inom andra system reducerar eller omintetgör de effekter som statsmakterna velat uppnå med konstnärstödet.

Författarförbundet anser att det bör utredas om det finska systemet med skattefria men ändå såväl sjukpenning- som pensionsgrundande stipendier kan införas i Sverige.

Författare och översättare – Arbetsförmedling och a-kassa

Varken författare eller översättare har i denna sin yrkesutövning tillgång till arbetsförmedlingens insatser eller en a-kassa för deras villkor. Det är svårt för en författare att bevisa att hon/han är arbetslös eftersom arbetets förutsättningar är sådana att arbetet ofta utförs långt innan inkomsten ges. Det finns dock en möjlighet för författare och översättare att såsom småföretagare ansluta sig till SmåA eller oavsett yrkestillhörighet ansluta sig till Alfa-kassan. Dessa kassor har dock ofta inte specialkompetens, vilket leder till tillämpningsproblem exempelvis vad gäller vilandeförklaring av firma eller upphörande av verksamhet.

Författare och översättare och entreprenörskap

Författarförbundet anser att det inte är en reell möjlighet att med stöd av idéer om entreprenörskap stärka författare och översättare som yrkesverksamma.

Författares och litterära översättares verksamheter bedrivs ofta i mindre enskilda firmor (enmansföretag). Konstnärsnämnden inkomstundersökning från 2009 visar att företagandet bland författare och litterära översättare är relativt högt. Samtidigt visar Konstnärsnämndens undersökning, liksom Författarförbundets inkomstundersökning från 2004, att inkomstnivåerna är mycket låga. Kulturutredningen analyserade inte den möjliga slutsatsen att det därmed är svårt att med stöd av entreprenörskap öka intäkterna i sin konstnärliga verksamhet. Och om det möjligen får effekter för konstnärers vilja att starta företag och utvecklas inom näringen.

Grunden för fortsatt utveckling måste vara fungerande arbetsvillkor, såväl vad gäller skälig betalning som anpassade förutsättningar för den specifika företagsrollen. Författare arbetar i det närmaste alltid på spekulation, dvs erbjuder sina verk till en fri marknad utan att ha haft ett uppdrag eller en anställning. Litterära översättare arbetar i regel på uppdragsbasis. Gemensamt för dem gäller att deras roll som företagare inte är den samma som för andra

kategorier av näringar. Det är inte säkert att dessa företagares mål är att få sitt företag att växa i omfattning på samma sätt som andra företagare ser naturligt. 2009 års kulturutrednings slutsats verkar vara att konstnärer i allmänhet ska anpassa sig till marknadens villkor och bli ägna sig åt annan yrkesutövning för att göra nytta.

Konstnärlig verksamhet gör i sig god nytta och har ett egenvärde, men dess effekter är inte alltid mätbara på samma sätt som inom andra näringar. Dessutom ger i regel en författarfirma arbete åt flera personer/företag utanför firman (förläggare, redaktör, layoutare etc) men författarfirman expanderar inte genom att anställa dessa eller producera fler "varor".